

5. Гегель Г. В. Ф. Сочинения в 14 томах. – М. : Государственное социально-экономическое издательство, 1929. – Т. 1. – С. 245.
6. Гегель Г. В. Ф. Сочинения в 14 томах. – М. : Государственное социально-экономическое издательство, 1929. – Т. 4. – С. 150.
7. Дарвин Ч. Происхождение видов путём естественного отбора. // Дарвин Ч. Сочинения : в 3 т. – М.-Л. – Изд-во АН СССР, 1939. – Т. 3. – С. 277.
8. Додонова В. І. Постнекласичний дискурс соціальної раціональності : монографія. – Донецьк : Вид-во ДонГУ, 2011. – 340 с.
9. Клаус Г. Кибернетика и философия. – М. : Издательство иностранной литературы, 1963. – С. 145, 146.
10. Кудін В. О. Освіта в інформаційному суспільстві. – К. : Телекорпорація “Республіка”, 1998. – 151 с.
11. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – Т. 46. – Ч. 1. – С. 229.

Бех Ю. В. Детерминанты социальных проблем в системе управления социальным организмом.

В статье рассматриваются причины и условия, при которых образуются социальные проблемы системы управления социальным организмом страны.

Ключевые слова: причина, условие, социальная проблема, социальный организм, система управления.

Bekh Y. V. Determinants of social problems in the management system of the social organism.

The article examines the causes and the conditions under which formed the social problems of the control system of the social organism of the country.

Keywords: cause, condition, social problems, social organism, the control system.

Вернидуб Р. М.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

У статті реалізацію основних етапів інформатизації педагогічної освіти розглянуто як умову якісної підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: освіта, інформатизація освіти, інформаційні технології, педагогічні кадри.

Розвиток інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) на сучасному етапі інформатизації суспільства потребує подальшого

вдосконалення підготовки фахівців до використання нових технологій у своїй професійній діяльності. Особливість ситуації з педагогічними кадрами зумовлена необхідністю не просто опанувати інформаційні технології, мультимедійні та комунікаційні засоби навчання для отримання нових знань, але й сформувати навички та вміння, що надають можливість максимально ефективно використовувати їх потенціал у майбутній педагогічній діяльності.

Загальні питання підготовки викладачів у сфері ІКТ розглянуті в роботах Я. А. Ваграменко, С. А. Жданова, Е. І. Кузнецова, А. А. Кузнецова, М. П. Лапчик, В. Л. Матросова, І. А. Румянцева, Є. К. Хеннер та ін. У сучасних наукових дослідженнях пропонуються різні підходи до організації навчання інформаційним технологіям. У деяких дослідженнях (Т. А. Лавина) навчання загальному застосуванню ІКТ та навчання застосуванню ІКТ у діяльності вчителя розглядаються в рамках єдиного курсу.

Інші дослідники говорять про окрему предметну сферу “Педагогічна інформатика” (М. П. Лапчик, І. А. Румянцев, Я. А. Ваграменко, Ю. С. Брановский), до якої входить теорія і методика застосування ІКТ у педагогічній діяльності. Педагогічна інформатика вивчає процеси взаємодії інформатики та освіти, виявляє закономірності та тенденції цієї взаємодії.

Мета статті – визначити можливі напрями інформаційної підготовки педагогічних кадрів.

Як зазначають О. Винославська та Г. Козлакова, програми психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів мають бути спрямовані на формування вміння не тільки використовувати інформаційні технології, але й інтегрувати їх з педагогічними технологіями та вдосконалювати цю інтеграцію у майбутньому [1, 124].

На думку В. Гріншуна, сучасний педагог повинен не лише володіти знаннями у сфері інформаційних і телекомунікаційних технологій, що входить у зміст курсів інформатики, але і бути фахівцем із застосування нових технологій у своїй професійній діяльності. Відповідно, основними завданнями підготовки педагогів у сфері інформатизації освіти є наступні:

- ознайомлення з позитивними і негативними аспектами використання інформаційних і телекомунікаційних технологій в освіті;
- формування уявлення про роль і місце інформатизації освіти в інформаційному суспільстві, про видовий склад і сфери ефективного застосування засобів інформатизації освіти, технологій обробки, представлення, зберігання і передачі інформації;

– ознайомлення із загальними методами інформатизації, адекватними до потреб навчального процесу, контролю і вимірюванню результатів навчання, позанавчальної, науково-дослідної і організаційно-управлінської діяльності навчальних закладів;

– формування знань про вимоги до засобів інформатизації освіти, про основні принципи оцінки їх якості, навчання педагогів стратегії практичного використання засобів інформатизації у сфері освіти;

– надання додаткової можливості пояснити тим, хто навчається, роль і місце інформаційних технологій у сучасному світі;

– навчання мові інформатизації освіти, що формується (з паралельною фіксацією і систематизацією термінології) [2, 87].

Отже, основною метою інформаційної підготовки майбутніх педагогів є формування в них готовності до впровадження та використання інформаційних технологій навчання. Готовність до впровадження інформаційних технологій навчання визначається як інтегративна властивість особистості педагога, в якій органічно поєднуються професійні якості, інформаційна культура, що дає йому змогу успішно розробляти, впроваджувати, використовувати інформаційні технології навчання. Показниками такої готовності є комп'ютерна грамотність майбутнього педагога, сформованість інформаційної компетентності, інформаційної культури, інформаційного мислення [3, 45].

Р. Гурін визначає професійну готовність майбутнього вчителя до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності як інтегровану якість його особистості, що виявляється, по-перше, у підвищенні продуктивності мислення, розвитку, пам'яті, навичок, поширенні та поглибленні знань за допомогою використання нових інформаційних технологій та їх засобів; по-друге, у можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у процесі інформатизації процесу навчання. Основними компонентами зазначеної готовності є адаптивно-мотиваційний (сприяє усвідомленню значення й особистісного ставлення студентів до впровадження нових інформаційних технологій в освіту та їх спрямованість на застосування у майбутній діяльності), планово-змістовий (вимагає від студентів наукового підходу, а саме: вміння висувати гіпотезу, припускати добір і структурування навчального матеріалу за допомогою нових інформаційних технологій), організаційно-координаційний (спрямований на активне використання нових інформаційних технологій у навчальному процесі

загальноосвітньої школи, а також орієнтування на самостійне здобуття знань) та контролювально-оцінний (передбачає оперативний контроль і забезпеченість засобів нових інформаційних технологій, подання навчальної інформації та діагностику її засвоєння) [4, 6-7].

До найважливіших *напрямів інформаційної підготовки педагогічних кадрів* належить формування інформаційної культури майбутнього педагога. Н. Попович відзначає, що формування інформаційної культури педагогів – це насамперед формування системи знань, навичок та вмінь, які необхідні педагогам для використання інформаційно-комунікаційних технологій у власній професійній діяльності. Зміст інформаційної культури кожного майбутнього фахівця тісно пов'язаний із характером здійснюваної діяльності, а для майбутнього вчителя передусім із навчанням. Саме тому суттєвою складовою інформаційної культури майбутніх учителів є вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології як у навчальному процесі, так і для самоосвіти та самовдосконалення [5, 97].

Г. Вишинська виокремлює два *рівні розуміння основ інформаційної культури особистості*. Один рівень розуміння пов'язаний із розкриттям змісту сукупності знань, навичок, умінь, що безпосередньо відповідають діяльності людини в інформаційному середовищі за допомогою електронно-обчислювальної техніки (інструментальна складова культури особистості). Другий рівень розуміння пов'язаний із характеристикою необхідних змін складових культури особистості: культури світобачення, культури мислення, культури спілкування та співіснування з іншими людьми, культури організації діяльності та інших складових, які можна означити як універсальні складові культури особистості [6, 165-166].

Н. Гендіна наступним чином визначає *склад сукупності знань і умінь*, що характеризує *особистість з розвинутою інформаційною культурою*:

1. Наявність певного інформаційного світогляду, уявлення про такі загальні поняття, як інформаційне суспільство, інформаційні ресурси, інформаційні потоки і масиви, закономірності їх функціонування і організації та ін.

2. Уміння грамотно формулювати свої інформаційні потреби і запити, пред'являти їх будь-якій інформаційно-пошуковій системі, як традиційній, так і так і електронній, комп'ютерній.

3. Здатність здійснювати самостійний інформаційний пошук різних видів документів, як традиційних, так і нетрадиційних, насамперед комп'ютерних систем і мереж.

4. Володіння навиками аналізу і синтезу інформації (наприклад, складання простого і розгорнутого планів, конспектування, анотування і реферування, підготовка оглядів, складання бібліографічного опису, оформлення цитат і посилань до наукової роботи, списку використаної літератури і тому подібне).

5. Володіння технологією інформаційного самозабезпечення: уміння використовувати отримані знання, віднайдену, набуту інформацію у своїй навчальній, професійній або іншій пізнавальній діяльності [7, 21].

З поняттям інформаційної культури викладача тісно пов'язана інша характеристика – інформаційна компетентність. На думку В. Зіборової, інформаційна компетентність викладача виявляється в умінні технологічно мислити і передбачає наявність аналітичних, проектних, прогностичних і рефлексій умінь у засвоєнні і застосуванні інформації у педагогічній діяльності. Крім того, інформаційна компетентність є складовою частиною інформаційної, технологічної культури викладача, виконує інтеграційні функції, служить сполучною ланкою загальнопедагогічних і спеціальних знань та умінь [8, 65].

Л. Петухова, акцентуючи увагу на необхідності підготовки вчителів, які володіють високим рівнем інформатичних компетентностей, готові застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховному процесі, розглядає інформатичні компетентності як інтегроване особистісне утворення, що передбачає цілісне формування мотиваційного компонента (потреба й інтерес до одержання знань, умінь і навичок); сукупності знань, що відбивають систему сучасного інформаційного суспільства; знань, що становлять інформативну основу пошукової пізнавальної діяльності; способів і дії, що визначають операційну основу пошукової пізнавальної діяльності; досвіду пошукової діяльності у сфері створення програмного забезпечення й технічних ресурсів та відносин “людина – комп'ютер” [9].

Згідно з визначенням провідних українських педагогів, формування інформаційної компетентності передбачає розвиток в особистості здатності застосовувати інформаційні технології в навчанні та повсякденному житті; раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби під час розв'язання задач, які пов'язані з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням і передаванням; будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою засобів інформаційних технологій; давати оцінку процесу й досягнутим результатам технологічної діяльності [10, 89].

Основними педагогічними умовами, що впливають на формування ІК викладача, є такі:

а) створення професійно орієнтованих завдань, педагогічних ситуацій на уроці, що створюють мотивацію оволодіння інформаційними технологіями;

б) навчання за допомогою наочних моделей, засобів мультимедіа, інтернет-ресурсів, які стимулюють процес формування ІК;

в) виконання творчих проектів з урахуванням навчальної спеціалізації педагогів з використанням інформаційних технологій [8, 65].

Основними елементами процесу формування ІК є уміння застосовувати інформаційні технології для демонстрації друкарських і графічних документів; уміння використовувати інформаційні технології для демонстрації аудіо- і відеоматеріалів на уроці; уміння створювати презентації; уміння систематизувати і обробляти дані за допомогою таблиць, технологічних карт; уміння будувати порівняльні таблиці і виявляти закономірності за допомогою комп'ютера; уміння застосовувати інформаційні технології для моделювання процесів і об'єктів, виконання креслень і ескізів; уміння використовувати комп'ютерне тестування; уміння використовувати мережу Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в телеконференціях, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних [8, 66].

Н. Баловсяк розглядає структуру інформаційної компетентності як сукупність трьох компонент: інформаційної (здатність ефективної роботи з інформацією у всіх формах її подання); комп'ютерної або комп'ютерно-технологічної (визначає уміння та навички щодо роботи із сучасними комп'ютерними засобами і програмним забезпеченням); процесуально-діяльнісної, або компоненти застосовності (визначає здатність застосовувати сучасні інформаційні засоби та комп'ютерні технології у роботі з інформацією та для розв'язання різноманітних задач) [11, 21].

В. Зіборова в *інформаційній компетентності викладача* виокремлює чотири складові:

– мотиваційну – наявність мотиву досягнення мети, готовність та інтерес до роботи, встановлення і усвідомлення завдань інформаційної діяльності;

– когнітивну – наявність знань, умінь і здатності застосовувати їх у професійній діяльності, аналізувати, класифікувати і систематизувати програмні засоби;

– операційно-діяльнісну – демонструє ефективність і продуктивність інформаційної діяльності, застосування інформаційних технологій на практиці;

– рефлексію – забезпечує готовність до пошуку вирішення виниклих проблем, їх творчого перетворення на основі аналізу своєї професійної діяльності [8, 66-67].

Формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів не можливе без освоєння інформаційних технологій навчання. Так, на думку Л. Самохвалової, сьогодні компетентність педагога виявляється в оволодінні ним усім спектром сучасних інформаційних освітніх технологій, перш за все активним використанням на уроках сучасних технічних засобів навчання, мережі Інтернет; умінням створювати презентації, тестові програми тощо. Інформаційні технології є могутнім засобом інтенсифікації занять і підвищення інтересу учнів до розвитку власних компетентностей. Ефективне використання таких технологій дає змогу учасникам навчального процесу підвищувати самоосвітню діяльність, індивідуально розвиватися й самовдосконалюватися, бути здатним до вибору альтернатив, генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення та нести за них відповідальність [12, 135].

В умовах інформаційного суспільства фахівець має опановувати величезні обсяги інформації та постійно оновлювати свої знання, аби відповідати вимогам часу. З цього випливає потреба у безперервній самоосвіті протягом усього життя.

Інформатизація створює принципово нові можливості для самоосвіти. Так, А. Осін з появою комп'ютера пов'язує черговий прорив у сфері самостійного навчання за аналогією з появою масової друкованої книги. На його думку, домінантою впровадження комп'ютера в освіту є різке розширення сектора самостійної навчальної роботи. Колись книга зробила переворот в освіті, перетворивши її на галузь світового господарства. Комп'ютер покликаний зробити наступний стрибок – вирішити кризу освіти, що вимагає постійного збільшення кількості педагогів при розростанні їх нетворчих функцій. Принципова новизна, яку вносить комп'ютер в освітній процес, – інтерактивність, яка дає змогу розвивати активно-діяльнісні форми навчання. Саме ця нова якість дає змогу сподіватися на ефективне, реально корисне розширення сектора самостійної навчальної роботи [13, 6].

Важливим напрямом інформаційної підготовки майбутніх педагогів є формування установки на самоосвіту та розвиток відповідних навичок та вмінь пошуку, відбору, обробки, зберігання та

використання масивів інформації. Зокрема, Л. Білоусова та О. Кисельова говорять про необхідність формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти як складного інтегративного особистісного утворення, яке зумовлює не лише готовність до самоосвітньої діяльності, а й реальну здатність до її ефективного здійснення з метою самовдосконалення та професійного розвитку [14, 12].

Н. Попович до педагогічних умов використання інформаційно-комунікаційних технологій у самоосвіті майбутніх педагогів зараховує наступне:

1. Операціональна готовність майбутніх учителів до використання інформаційних і комунікаційних технологій для самоосвіти;
2. Мотиваційна готовність майбутніх учителів до застосування засобів інформатизації для самоосвіти;
3. Рефлексивна готовність до використання інформаційних і комунікаційних технологій для самоосвіти;
4. Готовність учнів працювати в комп'ютеризованому середовищі;
5. Створення умов для підвищення професійного рівня майбутніх учителів у галузі комп'ютеризації та інформатизації;
6. Забезпечення процесу інформатизації освіти науковою, навчальною і методичною літературою з цієї проблеми [15, 160].

Варто також зауважити, що інформаційна підготовка майбутніх педагогів не обмежується тільки навчальною діяльністю. С. Атанасян вказує на важливість застосування інформаційних технологій під час педагогічної практики. Не залежно від її профільної спрямованості, безперервності й тривалості повноцінна робота студентів шкільними вчителями вимагає використання особливих підходів до інформатизації. У цьому випадку інформаційні технології не лише сприяють вирішенню організаційних питань, пов'язаних з проведенням практики, але й дають змогу студентам проводити заняття зі школярами, спираючись на можливості й переваги таких технологій [16, 3-4].

Окрім того, впровадження засобів інформатизації доцільне і у межах різних позанавчальних заходів, які завжди супроводжують студентство, відіграють величезну роль у вихованні майбутніх педагогів і виробленні у них прагнення працювати в педагогічному колективі [16, 4]. З огляду на це необхідні окремі технології і засоби, спрямовані на інформатизацію науково-методичної діяльності педагогів і студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Винославська О. В., Козлакова Г. О.* Інтеграція педагогічних та інформаційних технологій у просторі вищої освіти // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2009. – № 1. – С. 123-130.
2. *Гринишун В.* Подготовка педагогов к использованию электронных изданий и ресурсов // Высшее образование в России. – 2007. – № 8. – С. 86-89.
3. *Гладишевський Р.* Формування готовності майбутнього педагога до застосування інформаційних технологій навчання у вищій школі / Р. Гладишевський, Л. Ковальчук, Ю. Луцишин, О. Сеньковський // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. – 2009. – Вип. 25. – Ч. 3. – С. 40-52.
4. *Гурін Р. С.* Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. – Одеса, 2004. – 21 с.
5. *Попович Н. М.* Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців у ступеневій педагогічній освіті // Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки. – 2009. – Випуск 47. – С. 95-98.
6. *Вишинська Г.* Інформатизація як дійсність та перспективна тенденція розвитку освіти // Філософські абрисы сучасної освіти : монографія [За заг. ред І. Предборської]. – Суми : ВТД “Університетська книга”, 2006. – С. 148-189.
7. *Гендина Н. И.* Информационная культура учителя: концепция формирования и региональный опыт // Образование. Карьера. Общество. – № 1. – 2003. – С. 20-23.
8. *Зіборова В. В.* Формування інформаційної компетентності викладача // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. – 2010. – № 8. – С. 64-68.
9. *Петухова Л. Є.* Особливості імплементації ІКТ у навчально-виховний процес вищої школи [Електронний журнал] // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2007. – № 2. – Режим доступу до журн.: <http://www.ime.edu-ua.net/em8/content/08pljsho.htm>.
10. Перелік ключових компетентностей, визначений українськими педагогами (За матеріалами дискусій, організованих в рамках проекту ПРООН “Освітні політика та освіта “Рівний – рівному””, 2004) // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. *О. В. Овчарук*. – К., 2004. – С. 86-90.
11. *Баловсяк Н.* Організаційно-педагогічні умови формування інформаційної компетентності // Вісник Луганського педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2005. – № 4. – С. 21-26.

12. Самохвалова Л. Інформаційні технології навчання як складова компетентності вчителя // Гуманізація навчально-виховного процесу. Зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 46. – С. 134-137.
13. Осин А. В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации. – М. : Агентство “Издательский сервис”, 2004. – 320 с.
14. Білоусова Л. І., Кисельова О. Б. Технологія формування у майбутніх педагогів компетентності самоосвіти з використанням потенціалу інформаційно-навчального середовища // Інформаційні технології в освіті. – 2009. – № 3. – С. 11-19.
15. Попович Н. Педагогічні умови використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій для самоосвіти майбутніх учителів // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Збірник наукових праць. – 2009. – № 83. – С. 159-161.
16. Атанасян С. Л. Формирование информационной образовательной среды педагогического вуза : автореф. дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02. – М., 2009. – 49 с.

Вернидуб Р. М. Основные направления информационной подготовки педагогических кадров.

В статье реализация основных этапов информатизации педагогического образования рассматривается как условие качественной подготовки будущих педагогов.

Ключевые слова: образование, информатизация образования, информационные технологии, педагогические кадры.

Vernydub R. M. Main directions of informational training of pedagogical staff.

The article realization of main stages of informatization of pedagogical education is considered as a condition of quality training of future teachers.

Keywords: education, informatization of education, informational technologies, teaching staff.

Гончаров В. І.

ОСНОВНІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ: ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ

У статті проаналізована потреба та напрями підготовки креативних властивостей нового вчителя на основі таких підходів, як етнопедagogічний, антропологічний, аксіологічний і т.д.

Ключові слова: освіта, вчитель, креативність, творчість.